

دانشکدهٔ زبان و ادبیات

گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه

برای دریافت درجهٔ کارشناسی ارشد

زبان و ادبیات فارسی

بررسی عناصر دستور تاریخی در کتاب‌های جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین

استاد راهنما:

دکتر علی اصغر پهلوان حسینی

استاد مشاور:

دکتر یدالله جلالی

پژوهش و نگارش:

سعید عابدینی

شهریورماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه یزد
دانشکده زبان و ادبیات
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
زبان و ادبیات فارسی

بررسی عناصر دستور تاریخی در کتاب‌های جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین

استاد راهنما:

دکتر علی اصغر پهلوان حسینی

استاد مشاور:

دکتر یدالله جلالی

پژوهش و نگارش:

سعید عابدینی

شهریورماه ۱۳۸۹

تقدیم به:

ارباب فضل و مرزداران زبان و ادب فارسی
چکامه و سخن من به صنف می‌مانست
که در مقابل اعداد در شماری بود
نبود در خور ارباب فضل، هدیه من
در این صحیفه ناچیز، یادگاری بود

سپاس نامه:

سپاس بیکران به درگاه حضرت حق، که بی شک بدون لطف و یاری او، نمی توان سرانجامی برای امور تصوّر کرد، او که بر بندگان بخشنده و مهربان است و هیچ قلمی و زبانی گویای عظمت و جلال وی نتواند بود. اکنون که به یاری حق گامی ناچیز در کسب معرفت و آگاهی برداشته‌ام، بر خود لازم می‌دانم از یکایک بزرگان و عزیزانی که در تهیه و تدوین این رساله از لطف و عنایتشان بهره‌مند بوده‌ام، سپاسگزاری کنم.

از استاد دانشمند و گرانمایه جناب آقای دکتر علی اصغر پهلوان حسینی که در نهایت بزرگواری، راهنمایی بنده را در نگارش این رساله تقبل فرمودند، سپاسگزارم.

نیز مراتب تقدیر و تشکر خود را از سند افتخار دانشگاه یزد، استاد فرزانه و ادیب فاضل، جناب آقای دکتر یدالله جلالی که با وجود مشغله علمی فراوان، علاوه بر قبول زحمت مشاوره اینجانب، در تمام طول تحصیل و تدوین این رساله راهگشا و راهنمای بنده بوده‌اند و از کمالات خویش بهره‌مندم ساخته‌اند، اعلام می‌دارم.

سر تعظیم فرود می‌آورم در برابر یکایک استادان بزرگواری که در طول دوره تحصیل به طور مستقیم یا غیرمستقیم از محضر مبارکشان کسب فیض نمودم: آقایان دکتر ملک‌ثابت، دکتر کهدویی، دکتر صادقیان، دکتر الهام‌بخش، دکتر نجاریان، دکتر افخمی، دکتر دهقانی و سرکارخانم دکتر قادری.

از زحمات کارشناسان گروه زبان و ادبیات فارسی، سرکارخانم مطهری‌نیا و سرکارخانم صابر صمیمانه تشکر می‌کنم.

از دوستان عزیز و بزرگواری، آقایان: امیرقلی سلیمانی و محمدرضا صادقی که با بنده نهایت همکاری را داشته‌اند و نیز سرکارخانم خاتم‌زاده که زحمت تایپ این رساله را عهده‌دار بودند، تقدیر و تشکر می‌نمایم. از همسر عزیزم، خانم الهام جعفری و فرزند محبوبم، شنیما، که در کمال صبر و بردباری در راه کسب دانش همراه و مونس بودند، بی نهایت سپاسگزارم.

در پایان، توفیق روزافزون همه عزیزان را از درگاه ایزد منان خواهانم.

برگه ارزیابی

چکیده

ناصر خسرو (۴۸۱-۳۹۴ ه. ق.)، شاعر پرآوازه‌ای که نام او با درهٔ یمگان و اسماعیلیان گره خورده است، علاوه بر مهارت در شعر و شاعری، آثار منثور وی نیز در مسائل کلامی و فلسفی دارد. وی کتاب جامع‌الحکمتین را در جواب قصیدهٔ ابوالهیثم به تحریر رساند و زادالمسافرین را نیز در ردّ شبهات و توضیح مسائل فلسفی و کلامی مورد نظر خود به نگارش درآورد. در این پایان‌نامه، بعد از پرداختن به شرح حال ناصر خسرو و مختصری دربارهٔ آثار وی، مباحث مربوط به دستور تاریخی در دو کتاب جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین را در ۷ فصل (فعل، اسم، صفت، ضمیر، قید، حروف و وندها) مورد بررسی قرار داده‌ایم. هر چند عناصر دستور تاریخی در هر دو اثر دیده می‌شود، اما وجود این عناصر در جامع‌الحکمتین، برجسته‌تر و پررنگ‌تر است. ناصر خسرو از لحاظ ویژگی‌های سبکی و دستوری، تابع و همراه با دوره و عصر خود است به گونه‌ای که تنها چند ویژگی سبکی شخصی می‌توان برای آثار منثور او در نظر گرفت. در مجموع، ویژگی‌های دستور تاریخی در جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین، پربسامد و نزدیک به نثر دورهٔ اول است. بعضی از این ویژگی‌ها، در تمام کتاب و صفحات مشاهده می‌شود و بعضی دیگر، کاربردی انگشت‌شمار و اندک دارند، که از مهمترین آنها به موارد ذیل می‌توان اشاره کرد:

- ۱- کاربرد ماضی بعید از فعل «بودن»؛
- ۲- مجهول ساختن افعال معلوم با معین فعل‌های «آمدن» و «شدن»؛
- ۳- کاربرد فعل‌های آغازی؛
- ۴- نکره آوردن اسم با استعمال لفظی «یکی»؛
- ۵- کاربرد افعال کهن چون «آهنجیدن» و «الفنجیدن»؛
- ۶- جمع کلمات مختوم به الف بدون الحاق «ی»؛
- ۷- جمع بستن برخی اسامی جمع، چون: مردمان، خلقان، گروهان.

کلید واژه‌ها

ناصر خسرو، زادالمسافرین، جامع‌الحکمتین، دستور تاریخی، نثر دورهٔ اول.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ط.....	■ پیشگفتار.....
۱-۵.....	■ فصل اوّل: مبادی تحقیق.....
۲.....	۱-۱. تعریف موضوع.....
۳.....	۲-۱. هدف از اجرا.....
۳.....	۳-۱. کاربرد نتایج تحقیق.....
۳.....	۴-۱. سابقه تحقیق.....
۴.....	۵-۱. کلمات کلیدی.....
۴.....	۶-۱. سوالات پژوهشی.....
۵.....	۷-۱. روش تحقیق.....
۶-۱۰.....	■ فصل دوم: احوال و آثار ناصر خسرو.....
۷.....	۱-۲. زندگانی ناصر خسرو.....
۸.....	۲-۲. زادالمسافرین.....
۹.....	۳-۲. جامع الحکمتین.....
۱۱-۵۸.....	■ فصل سوم: فعل.....
۱۲.....	فعل.....
۱۳.....	۱-۳. فعل به اعتبار مفعول.....
۱۳.....	۱-۳-۱. فعل ناگذر (لازم).....
۱۴.....	۱-۳-۲. فعل گذرا یا متعدی.....
۱۴.....	۱-۳-۳. افعال دو وجهی.....
۱۶.....	□ تعدیة افعال لازم.....

- الف) بن مضارع (لازم) + انیدن..... ۱۶
- ب) بن مضارع (متعدّی) + انیدن..... ۱۷
- ج) بن مضارع + اندن..... ۱۷
- ۳-۱-۴. افعال سببی (دو مفعولی)..... ۱۸
- ۳-۱-۵. افعال تمییزی..... ۱۹
- ۳-۲. فعل به اعتبار فاعل..... ۲۰
- ۳-۲-۱. ساخت فعل مجهول..... ۲۱
- الف) با معین «شدن»..... ۲۱
- ب) با معین «آمدن»..... ۲۲
- ج) با فعل «افزودن»..... ۲۲
- ۳-۳. فعل منفی..... ۲۳
- ۳-۴. فعل آغازی..... ۲۵
- ۳-۵. فعل از نظر زمان..... ۲۷
- ۳-۵-۱. ماضی مطلق (ساده)..... ۲۷
- ۳-۵-۲. مضارع اخباری..... ۲۹
- ۳-۵-۳. ماضی نقلی..... ۳۱
- ۳-۵-۴. ماضی بعید..... ۳۲
- ۳-۶. وجه امری..... ۳۳
- ۳-۶-۱. امر منفی..... ۳۴
- ۳-۷. فعل‌های ناقص..... ۳۵
- ۳-۷-۱. بایستن..... ۳۵
- ۳-۷-۲. شایستن..... ۳۶
- ۳-۷-۳. توانستن..... ۳۶
- ۳-۸. وجه شرطی..... ۳۷

- ۳-۹. مصدر جعلی ۳۸
- ۳-۱۰. ساختمان جمله ۴۰
- ۳-۱۰-۱. مطابقت اسم جمع ۴۰
- ۳-۱۰-۲. ترتیب اجزاء جمله ۴۱
- ۳-۱۱. کاربرد افعال کهن ۴۴
- ۳-۱۲. فعل‌های پیشوندی ۴۵
- ۳-۱۲-۱. پیشوند «اندر» ۴۵
- ۳-۱۲-۲. پیشوند «باز» ۴۶
- ۳-۱۲-۳. پیشوند «بر» ۴۷
- ۳-۱۲-۴. پیشوند «فراز» ۴۸
- ۳-۱۲-۵. پیشوند «فرو» ۴۹
- ۳-۱۲-۶. پیشوند «فرو» ۴۹
- ۳-۱۲-۷. پیشوند «تا» ۵۰
- ۳-۱۳. مشتقات فعل ۵۱
- ۳-۱۳-۱. اسم مصدر ۵۱
- ۳-۱۳-۲. حاصل مصدر ۵۴
- ۳-۱۴. وجه مصدری ۵۶
- ۳-۱۵. نتیجه فصل ۵۷
- فصل چهارم: اسم ۵۹-۹۶
- اسم ۶۰
- ۴-۱. نشانه‌های جمع ۶۰
- ۴-۱-۱. کلمات مختوم به الف با الحاق «ی» ۶۰
- ۴-۱-۲. کلمات مختوم به الف بدون الحاق «ی» ۶۱

- ۳-۱-۴. جمع کلمات منسوب ۶۲
- ۴-۱-۴. جمع بستن کلمات برای مبالغه و تأکید ۶۳
- ۵-۱-۴. جمع بستن کلمات برای تثنيه ۶۳
- ۶-۱-۴. جمع اسم‌های معنی با «ان» ۶۳
- ۷-۱-۴. جمع کلمات مختوم به «ه» غیرملفوظ با «ان» ۶۳
- ۸-۱-۴. جمع اسامی حیوانات با «ان» ۶۴
- ۹-۱-۴. جمع صفات جانشین اسم ۶۴
- ۱۰-۱-۴. جمع اسم‌های معنی، حاصل مصدر و مصدر با «ها» ۶۵
- ۱۱-۱-۴. جمع کلمات مختوم به «ه» غیرملفوظ با «ها» ۶۵
- ۱۲-۱-۴. جمع مصادر عربی ۶۶
- ۱۳-۱-۴. جمع اسم مصدر و صفت با «ها» ۶۶
- ۱۴-۱-۴. جمع اسم جمع ۶۷
- ۱۵-۱-۴. جمع اسم مبهم «کس» ۶۸
- ۱۶-۱-۴. جمع کلمات معطوف ۷۰
- ۱۷-۱-۴. جمع مکسّر ۷۱
- ۱۸-۱-۴. جمع کلمات با «ات» ۷۲
- ۱۹-۱-۴. جمع کلمات فارسی ۷۳
- ۲۰-۱-۴. جمع کلمات عربی با «ان» ۷۴
- ۲۱-۱-۴. جمع کلمات عربی با «ها» ۷۴
- ۲۲-۱-۴. جمع کلمات با «ین» ۷۵
- ۲۳-۱-۴. جمع کلمه «همه» ۷۵
- ۲-۴. معرفه (شناخته) و نکره (ناشناخته) ۷۶
- ۱-۲-۴. معرفه ۷۶
- ۲-۲-۴. نکره ۸۱

۸۸	۳-۴. حالت‌های اسم
۸۸	۱-۳-۴. حالت مفعولی
۹۲	۲-۳-۴. حالت اضافی
۹۳	۴-۴. تصغیر
۹۴	۵-۴. ترکیب
۹۵	۶-۴. نتیجه فصل
۹۷-۱۳۴	■ فصل پنجم: صفت
۹۸	صفت
۹۸	۱-۵. صفت فاعلی
۹۹	۱-۱-۵. صفت فاعلی مختوم به «نَده»
۱۰۳	۲-۱-۵. صفت فاعلی مرخّم
۱۰۴	۳-۱-۵. صفت فاعلی مختوم به «گر»
۱۰۵	۴-۱-۵. صفت فاعلی مختوم به «الف»
۱۰۶	۵-۱-۵. «گار»
۱۰۶	۶-۱-۵. صفت فاعلی مختوم به «مند»
۱۰۷	۲-۵. صفت مفعولی
۱۰۹	۳-۵. صفت تفضیلی
۱۱۲	۴-۵. صفت عالی
۱۱۳	۵-۵. صفت نسبی
۱۱۶	۶-۵. صفات مرکّب
۱۱۷	۱-۶-۵. صفات مرکّب با پیشوندها
۱۱۹	۲-۶-۵. صفات مرکّب با پسوندها
۱۲۰	۷-۵. صفت شمارشی

۱۲۰ اعداد اصلی	۱-۷-۵
۱۲۲ اعداد ترتیبی	۲-۷-۵
۱۲۵ عدد توزیعی	۳-۷-۵
۱۲۶ عدد کسری	۴-۷-۵
۱۲۶ شیوه کاربرد صفت و ملاحظات چند در این باره	۸-۵
۱۳۴ نتیجه فصل	۹-۵
۱۳۵-۱۵۳ فصل ششم: ضمیر	
۱۳۶ ضمیر	
۱۳۶ ۱-۶. ضمیر شخصی	
۱۴۲ ۲-۶. ضمیر اشاره	
۱۴۴ ۳-۶. ضمیر مشترک	
۱۴۷ ۴-۶. ضمیر مبهم	
۱۵۳ ۵-۶. نتیجه فصل	
۱۵۴-۱۷۶ فصل هفتم: قید	
۱۵۵ قید	
۱۵۶ ۱-۷. قید نفی و نهی	
۱۵۸ ۲-۷. قید تأکید	
۱۶۰ ۳-۷. قید ترتیب و توالی	
۱۶۱ ۴-۷. قید استثناء	
۱۶۳ ۵-۷. قید زمان	
۱۶۴ ۶-۷. قید مکان	
۱۶۸ ۷-۷. قید اندازه یا شمار	
۱۷۱ ۸-۷. قید چگونگی (کیفیت)	

۱۷۱ ۹-۷. قید تشبیه

۱۷۴ ۱۰-۷. قید مرکب

۱۷۶ ۱۱-۷. نتیجه فصل

۱۷۷-۲۰۱ ■ فصل هشتم: حروف

۱۷۸ حروف

۱۷۸ ۱-۸. حرف اضافه

۱۷۹ ۱-۱-۸. «از»

۱۸۴ ۲-۱-۸. «اندر»

۱۸۶ ۳-۱-۸. «به»

۱۸۹ ۴-۱-۸. «بر»

۱۹۰ ۵-۱-۸. «تا»

۱۹۱ ۶-۱-۸. «چون»

۱۹۳ ۷-۱-۸. «را»

۱۹۷ ۸-۱-۸. حرف تأکید «مر»

۱۹۸ ۹-۱-۸. حروف تسویه و تأکید

۱۹۹ ۱۰-۱-۸. «به ... اندر»

۱۹۹ ۲-۸. حروف ربط

۲۰۰ ۱-۲-۸. «که»

۲۰۰ ۲-۲-۸. «بل»

۲۰۱ ۳-۸. نتیجه فصل

۲۰۲-۲۰۹ ■ فصل نهم: وندها

۲۰۳ پیشوندها و پسوندها

۲۰۳ ۱-۹. پیشوندها

۲۰۳	۱-۱-۹. پیشوند «نا»
۲۰۴	۲-۱-۹. پیشوند «بی»
۲۰۵	۳-۱-۹. پیشوند «بر»
۲۰۶	۴-۱-۹. پیشوند «باز»
۲۰۶	۵-۱-۹. پیشوند «اندر»
۲۰۷	۲-۹. پسوند
۲۰۷	۱-۲-۹. پسوند «اور» یا «ور»
۲۰۷	۲-۲-۹. «بان»
۲۰۸	۳-۲-۹. «مند»
۲۰۸	۴-۲-۹. «کار، گار، گر، نده، ار، ا»
۲۰۹	۳-۹. نتیجه فصل

■ فصل دهم: نتیجه گیری ۲۱۰-۲۱۳

■ منابع و مآخذ ۲۱۴-۲۱۵

الف) کتابها ۲۱۴

ب) پایان نامه ها ۲۱۵

پیشگفتار

همی ترسم از ریشخند ریاحین

که خار مگیلان به بستان فرستم

سپاس و ستایش خداوندی راست که به ما قدرت اندیشیدن، فکر کردن و حرف زدن را بخشید. موضوع رساله اینجانب که با پیشنهاد جناب آقای دکتر جلالی انتخاب گردید، شامل بررسی ویژگی‌های دستور تاریخی در دو اثر ناصر خسرو: جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین است. فصل اول، مطابق معمول پایان‌نامه‌های دانشگاهی، به مبادی تحقیق اختصاص دارد. در فصل دوم، سعی کردیم تا به طور جامع و مختصر، نگاهی داشته باشیم به زندگی و احوال ناصر خسرو و مختصری نیز دربارهٔ دو اثر منثور او. در فصل‌های بعد، در چند بخش جداگانه، شامل: فعل، اسم، صفت، ضمیر، قید، حروف و وندها، ویژگی‌های دستور تاریخی را از دو کتاب جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین بر اساس عناصر موجود در کتب دستور تاریخی استخراج کرده‌ایم و سپس آنها را با هم مطابقت داده، برشمردیم. در فصل مربوط به فعل، بر آن بودیم تا ویژگی‌ها و مختصات برجسته و پررنگ‌تر را بیان کنیم و مشخصه‌هایی را که در دستور امروزی نیز رایج هست، از موضوع رساله خارج کنیم. نکتهٔ مهمی که باید اینجا بدان اشاره کرد، در مورد محتوا و مضمون دو اثر جامع‌الحکمتین و زادالمسافرین است و آن اینکه با توجه به مطرح شدن مباحث کلامی و فلسفی در این دو اثر، استخراج شواهد و مثال‌ها کار را بسیار دشوار و پیچیده می‌نمود. نکتهٔ دیگر اینکه، با توجه به استدلال‌ها و مباحث کلامی و فلسفی مطرح در این دو اثر، جملات بسیار بلند و گاهی مواقع جمله در جمله و طولانی شده است که با توجه به این خصوصیت، در پاره‌ای موارد، در نقل شاهد مثال‌ها مجبور شده‌ایم جملات را نیمه‌تمام یا ناقص بیان کنیم و جمله، مفهوم و معنی مستقلی نداشته باشد.

در اینجا، بر خود فرض می‌دانم از جناب آقای دکتر پهلوان حسینی، که راهنمایی این پایان‌نامه را پذیرفتند، همچنین از جناب آقای دکتر جلالی، که علاوه بر پذیرفتن مشاورهٔ این پایان‌نامه، همیشه راهنما و راهگشای مشکلات بنده بوده‌اند. قدردانی و تشکر کنم. نیز از زحمات کارشناسان محترم گروه، کارمندان محترم کتابخانه‌های علوم انسانی، مرکزی و تمام عزیزانی که در

طول دورهٔ تحصیل و در انجام این رساله، بنده را یاری نمودند، تشکر کنم.

در پایان، باید بگویم که اگر نقص و کاستی در این رساله مشاهده می‌گردد، مطمئناً نتیجهٔ کم‌کاری و کم‌سوادى بنده بوده است و اگر حسن و مزیتی دیده شود، حاصل دقت و تلاش استادان راهنما و مشاور است. نیز همچنانکه آشنایان به دستور زبان فارسی آگاهی دارند، در مباحث دستوری همواره اختلاف نظر و سلیقه در میان صاحب نظران وجود دارد و این پایان‌نامه نیز از برخی اختلاف نظرهای دستوری برکنار نمانده است.

بضاعتی نه سزاوار خدمت آوردم مگر به عین عنایت قبول فرمایید

سعید عابدینی

تابستان ۱۳۸۹

فصل اوّل

مبادی تحقیق

۱-۱. تعریف موضوع

ابومعین ناصر خسرو قبادیانی، معروف به «حجّت» (۴۸۱-۳۹۴ ه. ق)، از شاعران و نویسندگان بزرگ زبان فارسی است. او علاوه بر دیوان اشعار، دو منظومه به نام‌های «روشنایی‌نامه» و «سعادت‌نامه» و آثار منثوری، همچون: خوان اخوان، جامع‌الحکمتین، زادالمسافرین، گشایش و رهایش، وجه دین و سفرنامه دارد.

از میان آثار ناصر خسرو، دو اثر «جامع‌الحکمتین» و «زادالمسافرین» - که دارای ویژگی‌های پرشماری از کاربرد کهن واژگان، ترکیبات، تعبیرات، اصطلاحات و نشان‌دهنده چگونگی پیوندهای نحوی جمله‌های زبان فارسی است - موضوع بحث این رساله است.

جامع‌الحکمتین کتابی است در بیان حکمت الهی به نثر روان، که در زمره متون منثور کهن فارسی به شمار می‌رود و عمده‌ترین منبع در شناخت اندیشه‌ها و عقاید ناصر خسرو محسوب می‌شود. این کتاب، سرشار از کاربردهای تاریخی دستور و ترکیبات و تعبیرات دستور تاریخی است. متن کتاب، یکدست و از نظر کاربرد عناصر دستور تاریخی، پربسامد و فراوان است، اما در مقایسه با زادالمسافرین، روان‌تر بوده و بسیاری از کاربردهای کهن زادالمسافرین را در خود ندارد.

زادالمسافرین - که در بیان حکمت الهی و به نثر است - نیز در زمره متون کهن فارسی به شمار می‌رود و یکی از منابع شناخت اندیشه‌ها و عقاید ناصر خسرو محسوب می‌شود. این کتاب در سال ۴۵۳ ه. ق و به نام خلیفه فاطمی مصر - المستنصر بالله (۴۷۸-۴۲۷ ه. ق) - نوشته شده است.^۱

چون ناصر خسرو «بیشتر مردم را از نگرستن»^۲ به امر آخرت غافل می‌یابد و «مشتی ریاست جویان اندر دین»^۳ را با نام فقیه می‌بیند، این کتاب را برای آگاهی آنان و اینکه در آن «به آهستگی تأمل کنند تا زاد خویش اندرین سفر از او بیابند»^۴ نگاشته است. متن کتاب، شامل مباحث کلامی و فلسفی می‌شود که در پاسخ به شبهات مطرح شده پرداخته است. بنابراین، در این

۱. ناصر خسرو قبادیانی، زادالمسافرین، به تصحیح: محمد بذل‌الرحمن، تهران: اساطیر، ۱۳۸۳، ص «ج».

۲. همان، ص ۳.

۳. همانجا.

۴. همان، ص ۴.

کتاب و همین طور جامع‌الحکمتین، کمتر به استعمال آرایه‌های ادبی توجه داشته است. کاربرد جملات بلند و استفاده فراوان از وجه شرطی به وفور در این اثر به چشم می‌خورد.

۱-۲. هدف از اجرا

هدف این رساله، استخراج ویژگی‌های سبکی برجسته دو کتاب «جامع‌الحکمتین» و «زادالمسافرین» و در ادامه، بررسی و استخراج شواهد و امثال، مطابق با دستور تاریخی در دو اثر بر اساس کتب نگاشته شده در زمینه دستور تاریخی است. این بررسی و پژوهش شامل بررسی عناصر نحوی و ساختار جملات و کلمات متن نیز می‌گردد. تمام نکات و ویژگی‌های تاریخی دستور در مباحث فعل، ضمیر، صفت، اسم، قید، حرف و پیشوند و پسوندها در این رساله بررسی و طبقه‌بندی می‌گردد.

۱-۳. کاربرد نتایج تحقیق

نتایج این تحقیق برای دانشجویان ادبیات فارسی و محققان عرصه‌های دستور زبان و سبک‌شناسی فارسی سودمند خواهد بود و به فهم مطالب این کتاب‌ها کمک خواهد کرد و نیز موجب توجه و آشنایی بیشتر با صورتی دیگر از زبان فارسی در اعصار گذشته خواهد شد.

۱-۴. سابقه تحقیق

نخستین بار ملک‌الشعراء بهار در کتاب «سبک‌شناسی» (۱۳۲۰ ه. ش) به طور مختصر به تشریح ویژگی‌های سبکی نثر ناصر خسرو پرداخته است. محمود شفیعی نیز در کتاب «شاهنامه و دستور» (۱۳۴۳ ه. ش) به بررسی عناصر دستور تاریخی و خصائص دستوری شاهنامه پرداخته که برخی از آنها در آثار ناصر خسرو نیز دیده می‌شود. دکتر خانلری، در کتاب «تاریخ زبان فارسی»